تركى صرفى

احمدجان محمدرحيم اوغلى نڭ اثر عاجزانه سيدر

هر حقوقى صاحبينه راجعدر

خاريطونوف مطبعه سى
قزان.

Дозволено цензурою. С.-Петербургъ, 9 Сентября 1904 г.

КАЗАНЬ.
ГОРОДСКОЙ ПАССАЖЪ.
Лито-Типографія И. Н. Харитонова.
1905.

Саратовскаго губернскаго земства
Саратовская областная выставка

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمْ

هر کم کوکلنده بار نرسه‌نی سوز برلن آڭلاتادر .

سوز کلمه‌لردین ـ کلمه حرفلردن ، وحرکه‌لردن یاصاله‌در .

کلمه آندن یاصالا طورغان حرفلرگه ، حروف هجا دیرلر .

تلمزده حروف هجا اوتوز دورت‌در : ا[1] ب ت ث ج ح خ
د ذ ر ز س ش ص ض ط ظ ع غ ف ق ك ل م ن و ه لا ى

بویکرمی طقوز حرفکه حروف عربیه دیرلر .

ینه‌ پ چ ژ گ ڭ حرفلری باردرکه بونلردن اولینه بائ فارسی ـ ایکنجی‌گه جیمِ فارسی ـ اوچنجی‌گه زاء فارسی ـ دوردنجی‌گه کافِ فارسی ـ بشنجی‌گه صاغر کاف دیرلر .

تمرین : توبنده‌گی کلمه‌لرنی درست اوقوڭز .

بار . پار . جان . چانا . چبن . چاپان . بازار . پاژار . کوز . گور . جیگل . جیگل . سڭل . ایگاچ .

---

(۱) حروف عربیه‌دن برنجی حرف برلن یگرمی سکزنجی حرفنڭ اسمی وعلامتی بردی بولسه‌ده ، داوشی بسبتون باشقه‌در . معلم افندیلر مثاللر برلن اڭلاتوق تیوشلیلر .

حرکات

حرکه اوچدر: اُست. آست. اتره. علامتلری بودر: ـَـ ـِـ ـُـ

عربچه اسملری: فتحه. کسره. ضمه در.

فتحه، خفیفه وثقیله اولور.

فتحهٔ خفیفه: اَرْ. بَرْ. کلمه‌لرینڭ اولنده‌گی حرکه‌لر کبی.

فتحهٔ ثقیله: آرْ. بارْ. کلمه‌لرینڭ اولنده‌گی حرکه‌لر کبی.

کسره هم خفیفه وثقیله اولور.

کسرهٔ ثقیله: ایز. بیز. کلمه‌لرینڭ اولنده‌گی حرکه‌لر کبی.

کسرهٔ خفیفه: ازبز کلمه‌لرینڭ اولنده‌گی حرکه‌لر کبی.

ضمه دورت قسم اولور.

ضمهٔ ثقیلهٔ مقبوضه: اُر. (اُرمقدن صوقمق) بُر. (بُرمقدن) کلمه‌لرینڭ اولنده‌گی حرکه کبی. (۱)

ضمهٔ ثقیلهٔ مبسوطه: اُور (اُورمقدن). بُور (آق‌طاش). کلمه‌لرینڭ اولنده‌گی حرکه کبی.

ضمهٔ خفیفهٔ مقبوضه: اُر (اُرمکدن‌اورمك). بُرْ (بُرمکدن) کلمه‌لرینڭ اولنده‌گی حرکه کبی.

ضمهٔ خفیفهٔ مبسوطه: اُور (اُورمکدن). بوری. کلمه‌لرینڭ اولنده‌گی حرکه کبی.

---

(۱) بن بو کتابمده ضمهٔ ثقیلهٔ مقبوضه‌غه علامت ایچون مصحف شریفلرده مقبول ضمهٔ اشباعنی - کسرهٔ خفیفه‌گه علامت ایچون حرفنڭ آستینه ضمه یازمقنی اختیار ایتدم. ترکی یازوده حرکه عموما ضرور اولماغانده یازلمیدر.

حروف هجادن بو (ا ـ و ـ ه ـ ی) دورت حرفکه حروف املا دیرلرکه حرف بولوبده وحرکه بولوبده استعمال اولنورلر.

الف (ا) فتحهٔ ثقیله‌گه. هاءِ رسمیه (ه) فتحه‌خفیفه‌گه ـ واو (و) ضمه‌گه ـ یاءْ (ی) کسره‌گه علامت اولور.

تمرین: تو بنده‌گی سوزلرنی درست اوقوگز: آرسز بالا طاش بره.
قزان تیره‌سنده آر خلق بار.. ایر کشی ایرکلی بولور. اِت کشی ار لداب او تورور.
اِت اره بوری یوری. ارشوچی‌نی باشقه ارالر. استا تلکی اوصال بوریدن اوزناك آلغان. نی چچسك آنی اوررسك.

کلمه

کلمه، آغاج. اوسدی. ده. کبی معنی‌سی اولغان سوزدر.

کلمه اوچ قسم‌در: اسم. فعل. حرف.

حرف

حرف، ده کبی اوزندنگنه معنی آڭلانمی طرغان کلمه‌در: مکتب ـ ده اوقودم کبی.

فعل

فعل، اوسدی کبی معنی‌سی اوزندن‌گنه آڭلانوب اوچ زماننك بریده آڭلانغان کلمه‌در: اوقودم کبی.

اوچ زمان: ماضی، حال، مستقبل‌در.

ماضی، اوتکان زمان.

حال، حاضرگی زمان.

مستقبل، کله‌چك زمان.

تمرین: تو بنده‌گی فعللردن ماضی وحال ومستقبل گه دلالة ایته‌طرغان فعللرنی آیرکز: اوسدی. اوسه، اوسر. یازارمن. یازامن. یازدم. اوقودك اوقی‌سلك. اوقورسلك.

اسم

اسم، آغاچ کبی اوزندنگنه بر معنی آکلانوب اوچ زماننك بریده آکلانمغان کلمه‌در.

تمرین: تو بنده‌گی جمله‌لردن اسم، فعل، حرفلرنی آیروب یازکز: باغچه. ده. آغاچ. اوسدی. آغاچدن. آلما. نی. اوزدم. بو. کون. او. دن. مکتبگه. کیچ. کلدم. چای. برلن. کومچ. آشادم.

اسم اوچ قسم‌در: اسم ذات، اسم صفت، ضمیر.

اسم ذات

اسم ذات، طاش. آغاچ کبی بر نرسه‌نی گنه بلدره‌طرغان اسمدر.

اسم صفت

اسم صفت، قزل، قارا کبی بر صفتلی نرسه‌نی بلدره طرغان اسمدر.

تمرین: تو بنده‌گی کلمه‌لردن اسم ذات برلن اسم صفتنی آیرکز: کتاب. قلم. آق. اُزن. قسقه. کاغد. کیك. بیر. صو. آی. قیاش. صاری. قارانغی. یاقطی. زور. کچکنه. آرق. سیمز.

ضمیرلر

ضمیر ، مِنْ. سِنْ. اول کبی متکلم گه ـ یا مخاطبکه ـ یا مذکور غائبگه دلالت ایته طرغان اسمدر.

متکلم ، سویلاوچی ذاتدر .

مخاطب ، سوز آڭا ایتلمش ذاتدر.

غائب ، سوز آنڭ حقنده سویلانگان اوچنچی ذاتدر.

تمرین : تو بنده گی کلمه لردن ضمیر متکلم ـ ضمیر مخاطب ـ وضمیر غایبلرنی آیرگز : منْ. سن. اول. بز. سز. آنلر. آلار. منم. سنڭ. آنڭ. بزنڭ. سزنڭ. آنلرنڭ. آلارنڭ. منی. سنی. آنی. بزنی. سزنی. آنلرنی. آلارنی. بنی.

اسم ذات ایکی قسمدر : اسم جنس، اسم خاص .

اسم جنس ، آغاچ. چچاك کبی بیلگوسز نرسه نڭ اسمی‌در اسم‌عام هم دیرلر .

اسم خاص ، بیلگولی نرسه نڭ اسمیدر. عَلَمْ هم دیرلر.

تمرین: تو بنده گی کلمه لردن اسم جنس لرنی اسم خاصلردن آیرگز.

شهر. قزان. سمبر. یلغه. اوقا (۱). صرْ. ایدل. کشی. احمد. عمر. عثمان. آط. صغر. قلم. علی. . استانبول. مسْکو. پیتربورغ. صامار. طاو. اُحد. عرفات (۲). اصلان (۳).

---

(۱) بر آغم صو اسمی .
(۲) احد وعرفات عربستانده ایکی طاو اسمی .
(۳) قزانده بر طاو اسمی .

مفرد وجمع

اسم جنس ، مفرد وجمع اولور .

مفرد ، قلم ، کاغد کبی معنی‌سنك بر نرسه آڭلانغان کلمه‌در .

جمع ، قلملر ، کاغدلر کبی معنی‌سنك بردن آرتق ذاتلر آڭلانغان کلمه‌در .

جمع علامتی ، لرْ اداتی‌در .

تمرین : توبنك‌گی کلمه‌لردن مفردلرنی جمع ، وجمعلرنی مفرد یاصاڭز : قلم. کتابلر. کاغد. قارا. اورندقلر. بالا. باغچه. آغاچ. طاشلر. قشلر. چچکلر. آلما. ییمش. صو. یلغه. دیڭز.

احوال اسم

سوز آراسنده اسملر طوقز حالنڭ برنده اولور :

١ مجرد (یالانغاچ) . . . . قلم کبی .

٢ مفعول به (آنی قیلنمش) . . . قلم‌نی » .

٣ مفعول فیه (آنده قیلنمش) . . . قلم‌ده » .

٤ مفعول منه (آندن قیلنمش) . . . قلم‌دن » .

٥ مفعول الیه (آڭا قیلنمش) . . . قلم‌گه » .

٦ مفعول له (آنڭ ایچون قیلنمش) . . قلم‌ایچون » .

٧ مفعول معه (آنڭ برلن قیلنمش) . . قلم‌برلن » .

٨ مضاف الیه (آکثا قوشلمش) . . . قلم-نڭ کبی .

٩ مضاف (غیر سینه قوشلمش) . . قلم-ی " .

تمرین: توبنلگی کلمه‌لرنڭ طوقز حالین یاصاڭز :

کتاب . آی . قیاش . آلما . باغچه . قیو . کرک . قاداق .

١ مجردنڭ علامتی - اسم نڭ اخیرنده هیچ بر ادات بولماودر :

قلم یخشیدر کبی .

٢ مفعول به اداتی -نی)در : قلم-نی کیسدم کبی . عثمانلی شیوه‌سنڭ

مفعول به اداتی -ی و یی) در : قلم-ی کسدم . آلما-یی ییدم . دیرلر .

٣ مفعول فیه اداتی -ده)در : قلم-ده قارا بتدی کبی .

٤ مفعول منه اداتی -دن)در : قلم-دن قارا طامدی کبی .

٥ مفعول الیه (*) اداتی - خفیفلرده - گه) ثقیللرده - غه) در :

قلم-گه قارا یاغلدی - کتاب-غه یازدم . کبی . عثمانلی شیوه‌سنڭ مفعول الیه

اداتی -یه و یه)در : کتاب-ه یازدم . باغچه-یه کردم کبی .

٦ مفعول له اداتی - ایچون)در : قلم ایچون آقچه بیردم کبی .

٧ مفعول معه اداتی - برلن)در : قلم برلن یازدم کبی .

(*) مفعول الیه اداتی بعض حرفلرده (قه) و (که) سویلنسه‌ده یازووده همان گه وغه یازمق مناسب کورله‌در : باشغه (باشقه) بیتگه (بیتکه) آطغه (آطقه) کبی .

اخطار : کلمه‌اخیرنده‌گی قاف ساکن حرکه‌لنسه ، غین (غ) ، کاف ساکن ، کاف فارسی (گ) اولمق تلنڭ شیوه‌سیدر .

٨ مضاف الیه اداتی ـ نك) در: قلم ـ نك صابی کبی عثمانلی شیوه‌سنده مضاف الیه اداتی ـ ڭ ـ ونك) اولور: قلم ـ ڭ صابی. آلما ـ نك ایسی کبی.

٩ مضاف اداتی سا کنلرده ـ ی) ومتحرکلرده ـ سی) در: باغچه‌نك آلما ـ سی. آلمانك ایسـ ـــ ی کبی.

تنبیه: خفیف دیوب حرفلری نچکه بولغان کلمه‌گه ـــ ثقیل دیوب حرفلری قالن بولغان کلمه‌گه ایته‌لر: آیغه ـ کونگه کبی.

تمرین: توبنده‌گی جمله‌لردن هر اسمنی آلوب قایو حالده اولدیغین یانینه یازگز. مثلا: قلم ـ مجرد. قلمنی ـ مفعول به.

قلم اوزوندر. قلمنی یاصادم. قلمده برکة بار. قلمدن فائده آلدم. قلمگه صاب قویدم. قلم ایچون شاد بولدم. قلم برلن بایوغان. قلمنك تلی اوتکوندر. یازوچی‌نك قلمی قلچی‌در.

اضافت

بالانك کتابی

مضاف، معنی‌سی بر نرسه‌گه قوشلغان کلمه‌در: کتابی کبی.

مضاف الیه، معنی‌سینه بر نرسه قوشلغان کلمه‌در: بالانك کبی مضاف‌نك مضاف الیه‌گه قوشلوینه اضافه دیرلر.

تمرین: توبنده‌گی مضافلرگه مضاف الیه‌لر یازگز:

کتابی. یالی. صابی. اچی. آیاغی. باشی. کوزی. نوری. صالقنی. یلیسی. ایسی. آلماسی. توبه‌سی. تومه‌سی.

اضافه‌نى بلو، مركب اضافى‌نى بلوگه - مركب اضافى‌نى بلو، باشقه مركبلرنى بر آز بلوگه توقتاديغى ايچون بو اورنده انواع مركبنى كورستو مناسب كورلدى.

مُرَكَّبْ

مضاف برلن مضاف اليه‌نك جيينينه «مُرَكَّبِ اضافى» ديرلر:

بالانك كتابى كبى. بالانك مضاف اليه كتابى مضافدر.

صفت برلن موصوف‌نك جيينينه «مركبِ وَصْفِى» ديرلر:

آق كاغد كبى. آق صفت كاغد موصوفدر.

مسند برلن مسند اليه‌نك جيينينه «مركبِ اسنادى» ديرلر:

قلم قامشدر كبى. قلم مسند اليه. قامشدر مسنددر.

تركيده مضاف اليه مقدم مضاف صوڭ اولور.

تمرين: توبنده‌گى مركبلردن مركب اضافى، ومركب وصفى، ومركب اسناديلرنى آيروب يازڭز: كتابنڭ طشى. علم فائده‌ليدر. قارا ساچ. قزل چچك. قلم نڭ اُچى. اززن قلم. كتاب يخشيدر. قش صالقندر. قارت كشى. بالانڭ قلمى. آغاينڭ آطى. ياش بالا. بابانڭ صاقالى. جى‌اسسِى‌در.

ضمير اضافيلر

بنم كتابم.	سنڭ كتابڭ.	آنڭ كتابى.
بزنڭ كتابمز.	سزنڭ كتابڭز.	آنلرڭ كتابى.

مضاف اداتينه ضمير اضافى هم ديرلر.

ضمیر اضافیلر، متکلم و مخاطب نڭ مفرد و جمعی ایچون دورت اولوب .غائب ایچون بر دانه‌در:

	متکلم	مخاطب	غائب
مفرد	م	ڭ	ى ـــ سى
جمع	مز	ڭز	« ـــ »

اسم، احوال اسم ایله تصریف اولندیغی کبی ضمیر اضافیلر بزلن هم تصریف اولنور .

ساکن

	متکلم	مخاطب	غائب
مفرد	کتابم	کتابڭ	کتابی
	کتابمز	کتابڭز	کتابی
جمع	کتابلرم	کتابلرڭ	کتابلری
	کتابلرمز	کتابلرڭز	کتابلری

متحرك

	متکلم	مخاطب	غائب
مفرد	آلمام	آلماڭ	آلماسی
	آلمامز	آلماڭز	آلماسی
جمع	آلمالرم	آلمالرڭ	آلمالری
	آلمالرمز	آلمالرڭز	آلمالری

تمرین : تو بنده‌گی اسملرنی ضمیر اضافی‌لر برلن تصریف ایدڭز :

قلم . کتاب . کاغد . طاقطا . مکتب . خلفه . بالا . آتا . آنا .

مضافده، مجرد كبى احوال اسم برلن تصريف اولنور؛ مگر مضاف ايكنچى كره مضاف اولماز. بناء عليه سكز حالده اولور:

مفرد

خفيف: ساكن	خفيف: متحرك	ثقيل: ساكن	ثقيل: متحرك
كتاب-ى	توبه-سى	باش-ى	آلما-سى
كتاب-ي-ن	توبه-سي-ن(١)	باش-ي-ن	آلما-سي-ن
كتاب-ن-ده	توبه-سن-ده(٢)	باش-ن-ده	آلماس-ن-ده
كتاب-ن-دن	توبه-سن-دن	باش-ن-دن	آلماس-ن-دن
كتاب-ي-نه	توبه-سي-نه	باش-ي-نه	آلماس-ي-نه
كتاب-ى-ايچون	توبه-سى-ايچون	باش-ى-ايچون	آلما-سى-ايچون
كتاب-ى-برلن	توبه-سى-برلن	باش-ى-برلن	آلما-سى-برلن
كتاب-ي-نڭ	توبه-سي-نڭ	باش-ي-نڭ	آلماس-ي-نڭ

جمع

خفيف: ساكن	خفيف: متحرك	ثقيل: ساكن	ثقيل: متحرك
كتاب-لر-ى	توبه-لر-ى	باش-لر-ى	آلما-لر-ى
كتاب-لر-ي-ن	توبه-لر-ي-ن	باش-لر-ي-ن	آلما-لر-ي-ن

(١) ياى اضافه صوڭنده‌غى مفعول به اداتندن ياء ساقط اولور: كتابين (كتابينى) كبى.

(٢) مفعول فيه ومفعول منه اداتلرى آلدنده ياى اضافه نون‌غه قلب ايدلور: كتابنده (كتابيده) كتابندن (كتابيدن).

کتاب-لر-ز-ده	توبه-لر-ز-ده	باش-لر-ز-ده	آلما-لر-ز-ده
کتاب-لر-ز-دن	توبه-لر-ز-دن	باش-لر-ز-دن	آلما-لر-ز-دن
کتاب-لر-ی-نه	توبه-لر-ی-نه (١)	باش-لر-ی-نه	آلما-لر-ی-نه
کتاب-لر-ی-ایچون	توبه-لر-ی-ایچون (٢)	باش-لر-ی-ایچون	آلما-لر-ی-ایچون
کتاب-لر-ی-برلن	توبه-لر-ی-برلن	باش-لر-ی-برلن	آلما-لر-ی-برلن
کتاب-لر-ی-نڭ	توبه-لر-ی-نڭ	باش-لر-ی-نڭ	آلما-لر-ی-نڭ

ضمیر متکلم ومخاطبگه مضاف لرنڭ مفرد وجمعلری هم شول قیاس اوزره تصریف ایدلور :

خفیف

ساکن		متحرك	
مفرد	جمع	مفرد	جمع
کتاب-م	کتاب-لر-م	توبه-م	توبه-لر-م
کتاب-م-نی	کتاب-لر-م-نی	توبه-م-نی	توبه-لر-م-نی
کتاب-م-ده	کتاب-لر-م-ده	توبه-م-ده	توبه-لر-م-ده
کتاب-م-دن	کتاب-لر-م-دن	توبه-م-دن	توبه-لر-م-دن
کتاب-م-گه (٣)	کتاب-لر-م-گه	توبه-م-گه	توبه-لر-م-گه
کتاب-م-ایچون	کتاب-لر-م-ایچون	توبه-م-ایچون	توبه-لر-م-ایچون

---

(١) مفعول الیه اداتی اولغان (گه وغه) یای اضافه صوڭنده نونغه قلب ایدلور: کتابینه (کتابیگه) باشینه (باشیغه) کبی .

(٢) مفعول له اداتین تخفیف ایله کتابیچون، وکتابلریچون، وتوبه‌سیچون وتوبه‌لریچون دیو هم کاور. مفعول معه اداتین تخفیف ایله کتابیله توبه‌سیله دینور.

(٣) قایچاغنده مفعول الیه اداتندن کافنی حذف ایلنده کاور : کتابمه (کتابمگه) توبه‌مه (توبه‌مگه) کبی .

كتاب-م-برلن	كتاب-لر-م-برلن	توبه-م-برلن	توبه-لر-م-برلن
كتاب-م-نكڭ	كتاب-لر-م-نكڭ	توبه-م-نكڭ	توبه-لر-م-نكڭ

ثقيللرده شول قياسچەدر.

كتابمز آه	كتابلرمز آه	توبەمز آه	توبەلرمز آه
كتابكڭ آه	كتابلركڭ آه	توبەكڭ آه	توبەلركڭ آه
كتابڭز آه	كتابلرڭز آه	توبەڭز آه	توبەلرڭز آه

تمرين: ثقيللردن هم متحرك وساكنلرنك بشر قسمنك تصريف ايدڭز.

مثلا:

باشم.	باشلرم.	آلام.	آلالرم.
باشمز.	باشلرمز.	آلامز.	آلالرمز.
باشكڭ.	باشلركڭ.	آلاكڭ.	آلالركڭ.
باشڭز.	باشلرڭز.	آلاڭز.	آلالرڭز. الخ

١ بالانڭ كتابی ٢ قاين آغاچی

٣ علم درياسی ٤ تيمر قلم

اگر اضافەدن تشبيه (بر نرسەنی بر نرسەگە اخشاتو) آڭلانسه اضافەتشبيهيه اولور: علم درياسی كبی علم نی دريا غه تشبيه آڭلانادر.

اگر اضافەدن بيان نوع (بر نرسەنڭ قايو نوعدن اولديغين بيان) آڭلانسه اضافه بيانيه اولور: قاين آغاچی كبی، آغاچنڭ قايو نوعدن اولديغی آڭلانادر.

اگر اضافه دن تشبیه‌ده بیان نوعده آڭلانمه‌سه، اضافه لامیه اولور: بالانڭ کتابی کبی

اضافهٔ بیانیه ده مضاف الیه مضاف‌نڭ عینی اولور: قاین آغاچنڭ عینی اولدیغی کبی.

تمرین: توبنده‌گی مرکب اضافیلردن اضافهٔ لامیه، و بیانیه، وتشبیهیه‌لرنی آیرگز:

آلما باغچه‌سی.	ایمن آغاچی.	قلمنڭ صابی.	غفلت یقوسی.
آط بازاری.	آلما ییمشی.	عجب اودی.	قیاش یاقطیسی.
علم دریاسی.	قاین آغاچی.	خان مسجدی.	تیمر قلم.
بالانڭ کتابی.	خلفه‌نڭ بولمه‌سی.		

هر قایچان اضافه، بیانیه یا تشبیهیه اولسه، یاخود لامیه اولوب ده مرکب اضافی بر نرسه‌گه اسم اولسه، مضاف الیه‌دن ادات اضافه محذوف اولور:

علم دریاسی. قاین آغاچی. خان مسجدی. کبی.

اگر اضافه بیانیه اولوبده مضاف شیٔ صناعی اولسه، مضاف ومضاف الیه‌نڭ هر ایکیسندن ادات اضافه محذوف اولور: تیمر قلم. کبی.

اگر اضافه لامیه اولوبده ملك، یاخود تخصیص‌نی بلدرسه، ادات اضافه هر ایکیسنده مذکور اولور: بالانڭ کتابی. خلفه‌نڭ بولمه‌سی. کبی.

تمرین: توبنده‌گی مرکب‌لردن هر قایو نوع مرکب اضافینی آیروب یازگز:

دیگز صوی. طاوناڭ ایته‌گی. تقوی کییمی. بالاڭ بوغچه‌سی. محله مسجدی. ارك ییمشی. ناراط آغاچی. دنیا بازاری. آغاچ طامری.

صفت

یشل یاپراق

صفت، بر نرسه‌نڭ حالین بلدروب آندن اﻻك ذکر ایدلگان کلمه‌در. مثالده‌گی، یشل کبی‌که یاپراق‌نڭ آلدنده اولوب آنڭ حالین بلدره‌در.

صفت آنڭ حالین بلدرگان کلمه‌گه «موصوف» دیرلر. مذکور مثالده‌گی یاپراق کبی.

صفت ایله موصوفڭ جیینینه «مرکب وصفی» دیرلر.

ازن قلملر.

مرکب وصفی جمع بولسه، ادات جمع صفت‌نڭ اخیرینه لاحق اولمایوب موصوفنڭ گنه اخیرینه لاحق اولور: ازن قلملر کبی. ازنلر قلملر دینمز. مگر مرکب وصفیدن موصوف محذوف بولسه، ادات جمع صفتغه لاحق اولور: کوچوکلر اولوغلرنی حرمتلو کرك کبی. کوچك کمسه‌لر الوغ کمسه‌لرنی حرمتلو کرك تقدیرنده‌در.

بر کلمه‌نڭ صفت اولدیغی، صوڭینه «کمسه یا خود نرسه» کلمه‌لرندن برین کلتروب معنی حاصل اولمق ایلان بلنور: قزل نرسه، فقیر کمسه کبی. احمد کمسه یاخود عقل نرسه دینمز.

تمرین: توبنده‌گی کلمه‌لردن صفت اولغانلرنی آیرگز:

آرق. سیمز. آط. قارا. آق. نچکه. قالن. زور. یوقاری. توبن. تیرن. صای. صو. قارط. یاش. کشی. کیك. طار. مسجد. جیگل. آور. طاش. آوز.

ادات جمع کبی، ضمیر اضافیلر، واحوال اسم اداتلریده مرکب وصفیدن موصوفنك اخیرینه لاحق اولورلر:

اُزُن قلم	اُزُن قلم	اُزُن قلم ـ برلن
« قلم ـ م	« قلم ـ نی	« قلم ـ برلن
« قلم ـ ك	« قلم ـ ده	« قلم ـ نك
« قلم ـ ی	« قلم ـ دن	« قلم ـ ی
« قلم ـ مز	« قلم ـ گه	
« قلم ـ گز	« قلم ـ ایچون	

ادبلی . قزل

صفت، سماعی وقیاسی اولور.

صفت سماعیه، بر قاعده ایلن یاصالمایوب توبدن صفت بولغان کلمه‌در: قزل. آق کبی.

صفت قیاسیه، برر ادات برلن اسمدن ـ یاصفتدن ـ یافعلدن یاصالغان صفتلردر: ادبلی. اوتکین. یخشیراق کبی.

تمرین: توبنده‌گی کلمه‌لردن صفت سماعیه وقیاسیه‌لرنی آیرگز:

ادبسز. آزغین. چاپقین. آچراق. یابغراق. بایمق. بای.

قـزل . کیچه‌گی . کوندوزگی . عربچه . روسچه . طزلق . کونلك .
یولداش . سبقداش . صاری . صارغلت . آق . آقجلت . کوك .
کوکجلت . آطلی . آقچه‌لی . کیلك . تیرن . آچ . طوق .

اسم عدد

اسم‌عدد، صان اسمیدرکه دورت قسمدر: برنجی، عدداصلی‌در:
بر، ایکی، اون، یکرمی. یوز. ملك. میلیون. کبی.
ایکنجی، عدد وصفی‌در: برنجی، ایکنجی کبی. عدد اصلی‌لرغه
«نجی» اداتین آرتدرمق ایلن حاصل اولور.

اخطار: ایکی کبی اخیری متحرك بولغان اسم عددلردن
وصفیه صورتنده «ی» حذف ایذلور:

مثال

عدد اصلی	عدد وصفی
بر	بر ـ نجی
ایکی	ایک ـ نجی
اوچ	اوچ ـ نجی
آلتی	آلت ـ نجی
یدی	ید ـ نجی
اون	اون ـ نجی
یکرمی	یکرم ـ نجی
ایللی	ایلل ـ نجی
یوز	یوز ـ نجی

اوچنجی عدد کسری در، اوچدن بر، اوچدن ایکی کبی، عدد اصلی نك اخیرینه «دنبر» «دن ایکی» کبی اداتلر آرتدرمق ایله یاپالور:

مثال

عدد کسری	عدد اصلی
اوچ ـ دنبر	اوچ
اون ـ دن ایکی	اون
یوز ـ دن اون	یوز
مڭ ـ دن ایللی کبی .	مڭ

دوردنجی‌سی عدد توزیعی در، برر ایکیشر کبی. عدد اصلی نك اخیرینه ساکن ایسه «ر» متحرك ایسه «شر» اداتی آرتدرمق ایله بنا ایدلور:

مثال

عدد توزیعی	عدد اصلی	عدد توزیعی	عدد اصلی
سکز ـ ر	سکز	بر ـ ر	بر
اون ـ ار	اون	بش ـ ر	بش
یکرمی ـ شر	یکرمی	آلتی ـ شر	آلتی
اوتوز ـ ار کبی .	اوتوز	یدی ـ شر	یدی

اخطار ـ دورت عدد اصلی سینك اخیرنده‌کی «ت» حرکه‌لنسه «د» گه قلب ایدلور: دورت، دوردر، دوردنجی، دوردم، دوردك، دوردی، الخ کبی .

اسم عددلرده، صفت قسمندن اولدیغی ایچون ضمیر اضافیلر واحوال اسم اداتلری موصوفلرینڭ اخیرینه لاحق اولور:

١ برکشی	٣ برکشیـڭ	٥ برکشیـمز
٢ « کشیـم	٤ « کشیـسی	٦ « کشیـڭز

١ برکشی	٤ برکشیـدن	٧ برکشیـبرلن
٢ « کشیـنی	٥ « کشیـگه	٨ « کشیـنڭ
٣ « کشیـده	٦ « کشیـچون	٩ « کشیـنسی

تمرین: تو بنده‌گی اسم عددلرڭ قایو نوعدن اولدیغین بیان ایدڭز.

بش. بور. اونبرر. اوندورت. اونسکزنچی. یکرمیدن اوچ یکرمیبردن‌اوچ. یارطی. چارك. سکزدن بر. طوقزار. طوقسانانچی. یوزنچی. یوزده برنچی. آلتمشبش. یوزده یکرمی اوچ.

اسم اشارة

اسم اشاره، بو. شول. اول. کبی بر نرسه‌نی کورستکان‌ده ایتله طرغان اسمدر.

بو ـ یاقنغه ـ شول ـ بر آز یراقغه ـ اول ـ وتـگی ـ بیگرا کده یراقغه اشاره ایچوندر.

اسم اشاره برلن کورستلگان نرسه‌گه «مشار الیه» دیرلر: بو کتاب. شول قلم. اول طاو. کبی. بو ـ شول ـ اول ـ اسم اشاره‌لر اولوب، کتاب. قلم. طاو. مشار الیه‌لردر.

بـو ـ شـول ـ اول نكٔ جمعلری ـ بونلر ـ شونلر ـ آنلر در «تگی نكٔ ـ تگیلردر»

احوال اسم اداتی ـ وضمیر اضافیلر، باشقه صفتلرده‌غی کبی اسم اشاره‌نگده موصوفلرینه «مشار الیه‌سنه» لاحق اولسه‌لرده کوبرك وقتلی موصوفلری محذوف اولدیغی ایچون بونده‌تصریفلری کورسنلدی.

احوال اسم ایله تصریفلری:

		مفرد	بو			جمع
بو	بو ـ ندن	بو ـ نكٔ ـ برلن	بو ـ نلر	بو ـ نلر ـ دن	بو ـ نلر ـ برلن
بو ـ نی	بو ـ کٔا	بو ـ نكٔ	بو ـ نلر ـ نی	بو ـ نلر ـ غه	بو ـ نلر ـ نكٔ
بو ـ نده	بو ـ نكٔ ـ ایچون	بو ـ سی	بو ـ نلر ـ ده	بو ـ نلر ـ ایچون	بو ـ نلر ـ ی

ضمیر اضافیلر ایلن تصریفی:

مفرد		بو		جمع
بو ـ وم	(۱)	بو ـ ومز	بونـ لر ـ م	بونـ لر ـ مز
بو ـ وكٔ		بو ـ وكٔز	بونـ لر ـ كٔ	بونـ لر ـ كٔز
بو ـ سی		بو ـ سی	بونـ لر ـ ی	بونـ لر ـ ی

		مفرد	شول			جمع
شول	شو ـ ندن	شو ـ نكٔ ـ برلن	شونـ لر	شونـ لر ـ دن	شونـ لر ـ برلن
شو ـ نی	شو ـ کٔا (ر) (۲)	شو ـ نكٔ	شونـ لر ـ نی	شونـ لر ـ غه	شونـ لر ـ نكٔ
شو ـ نده	شو ـ نكٔ ـ ایچون	شول ـ سی	شونـ لر ـ ده	شونـ لر ـ ایچون	شونـ لر ـ ی

(۱) بوایکی صیغه‌ده واونی اشباعدن ینه بر واو حاصل اولور.
(۲) قاعده‌چه (شوکٔا) کرك ایسه‌ده استعمالده (شوکٔار ـ یاخود شوکٔارغه) دیلر.

ضمیر اضافیلر برلن تصریفی:

مفرد

شول-م	شول-ڭ	شول-سی
شول-مز	شول-ڭز	شول-سی

جمع

(شولرم)	شون-لر-م	شون-لر-مز	(شولرمز)
(شولرڭ)	شون-لر-ڭ	شون-لر-ڭز	(شولرڭز)
(شولری)	شون-لر-ی	شون-لر-ی	(شولری)

اول

مفرد

اول	آن-دن	آن-ڭله (آنڭ ایله)
آن-ی (۱)	آ-ڭا (۲)	آن-ڭ
آن-ده	آن-ڭچون (آنڭ ایچون)	آن-سی

جمع

آن-لر	آن-لر-دن	آن-لر-بولان
آن-لر-نی	آن-لر-غه	آن-لر-ڭ
آن-لر-ده	آن-لر-ایچون	آن-لر-ی

ضمیر اضافیلر برلن

مفردی	اول	جمعی	
اول-م	اول-مز	آن-لر-م	آن-لر-مز
اول-ڭ	اول-ڭز	آن-لر-ڭ	آن-لر-ڭز
آن-سی (اولسی)	آن-سی (اولسی)	آن-لر-ی	آن-لر-ی

(۱) آنی اصلده «آننی» اولوب اجتماع نونین سببندن بر نون حذف اولنمشدر.

(۲) آڭا اصلده «آنگه» اولوب قرب مخرج مناسبتیله صاغر کافگه منقلب اولمشدر.

ضمیر شخصی بولغان-بن-سن-اول-هم مفعول به حاللرنده-بنی-سنی-آنی-ومفعول الیه حاللرنده -بڭا-سڭا-آڭا-اولوب اصلده-بننی سننی آننی - وبنگه وسنگه آنگه-اولمشلردر.

تیگی هم اول کبی یراق ایچون اسم اشاره اولوب کامل تصریف ایدلور.
آری - بیری - شونده براورنغه اشاره ایچون اولورلر تصریف ایدلمز.
بو اوچی «غی» و «گی» اداتلری ایلن صفت اولوب باشقه صفتلر
حکمنده اولورلر: آریغی یاقدن بیرگی یاقغه کوچر ایدم اوچ آطلاب.

ضمیر

ضمیر بش ترلیدر: ضمیر شخصی - ضمیر اضافی - ضمیر نسبی.
ضمیر فعلی - ضمیر وصفی.

ضمیر شخصی آلتی اولوب، ایکیسی متکلم-ایکیسی مخاطب-ایکیسی
غائب ایچوندر.

مثال

متکلم	مخاطب	غائب
بن (مِن)	سن	اول
بز	سز	آنلر (آلار)

ضمیر شخصیلرده هم مضاف حالندن باشقه احوال اسم جاریدر.

مفردلری

بن (من)	سن	اول
بنـی (مینی)	سنـی	آنـی
بنـده (مِنده)	سنـکده	آنـده
بنـدن (مِندن)	سنـدن (سننن)	آنـدن (آننن)
بـکا (مکا)	سـکا	آـکا (آنارغه)

بن-مچون (منم ایچون)	سن-کچون (سنلڭ ایچون)	آن-کچون (آنڭ ایچون)
بن-مله (منم برلن)	سن-کله (سنلڭ برلن)	آن-کله (آنڭ برلن)
بن-م (منیم) (منمکی)	سن-ڭ (سنککی)	آن-ڭ (آنکغی)

جمعلری

بز	سز	آن-لر (آلار الغ)
بز-نی	سز-نی	آن-لر-نی
بز-ده	سز-ده	آن-لر-ده
بز-دن	سز-دن	آن-لر-دن
بز-گه	سز-گه	آن-لر-غه
بز-مچون (بزنڭ ایچون)	سز-کچون (سزنڭ ایچون)	آن-لر-ایچون
بز-مله (بزنڭ برلن)	سز-کله (سزنڭ برلن)	آن-لر-برلن
بز-م (بزنڭ) (بزنککی)	سز-ڭ (سزنڭ) (سزنککی)	آن-لر-نڭ (آنلرنکغی)

ضمیر اضافی

ضمیر اضافی مضاف حالنده‌گی کلمه‌لرنڭ اخیرنده‌گی ضمیرلر-درکه بش دانه‌در.

م. ڭ. مز. کز. ی. کتابم. کتابڭ. کتابمز. کتابکز. کتابی. کبی بیانی مضاف بحثنده کچدی.

ضمیر نسبی

ضمیر نسبی، من، خلفه من. سن، شاگرد سن. جمله‌لرنده خبرنڭ اخیرینه کلگان ضمیرلردرکه دورت دانه اولوب ایکیسی متکلم،

ایکیسی مخاطب ایچوندر: من، مز، سن، سز.

مثال:	متکلم	مخاطب	غائب
مفرد	من خلفه من	سن خلفه سن	اول خلفه‌در
جمع	بز خلفه‌لرمز	سز خلفه‌لرسز	آنلر خلفه‌لردر.

اخطار: ضمیر نسبی‌لرنك غائبی اولمایوب، آنك اورنینه ادات خبر اولغان «در» لفظی استعمال اولنور.

ضمیر فعلی

ضمیر فعلی، فعللرنك اخیرینه کره تورغان ضمیرلردرکه تفصیلی فعل بیاننده کلور انشاءالله تعالی. بر مثال:

مفرد: یازد ـ م. یازد ـ ك. یازد ـ ی. جمع: یازد ـ ق. یازد ـ کز. یازد ـ یلر.

ضمیر وصفی

ضمیر وصفی «غی، گی» لفظلری درکه، مضاف الیه نك یاظرف نك یافعل نك اخیرینه کلوب آنی صفت ایدر: علی‌نك گی، کیچه‌گی، اویده‌گی، اوقودیغی کبی. بر رمثال: بوقلم علینکگیدر. کیچه‌گی یاغمور آشلقلرغه‌ضرر ایتکان. اویده‌گی فکر بازارغه یارامی. علی بر کره اوقودیغی درسین بلور.

فعل

فعل، اوز ندنگنه بر معنی آکلانوب، اوچ زماننك بریده آکلانغان کلمه‌در دیمش ایدك.

فعل نك اصلی مصدر در.

مصدر

مصدر، ثقیل وخفیف اولور:

مصدر ثقیل، اخیرنده مَقْ اداتی بولغان مصدردر: یازمق اوقومق کبی.

مصدر خفیف، اخیرنك مَكْ اداتی بولغان مصدردر: کورمك بلمك کبی.

مصدر نك اخیرنده گی مَقْ ومَكْ اداتلرینه ادات مصدر-ادات مصدرنی حذف ایتکاچ قالغان لفظینه مادّهٔ اصلیه دیرلر. اوقومق کورمك مصدرلرندن مَقْ ومَكْ ادات مصدر اولوب، اوقو-کور (۱) مادهٔ اصلیه لردر.

فائده: ترکیده مادهٔ اصلیه دن امر معنی سی حاصل اولور.

تمرین: تو بنده گی مصدرلردن خفیف وثقیل مصدرلرنك مادهٔ اصلیه لرین ایکی گه آیروب یازگز: آشامق. ایچمك. پچمك. چچمك. بارمق. قایتمق. کلمك. کیتمك. اوزمق. صوزمق. آطمق. باطمق. صاتمق. آلمق. بیرمك. کُلمك. یغلاماق. اولمك. ترلمك.

سؤاللر: مصدر نیندی کلمه؟ مصدر، تلفظی یرندن نیچه قسم؟

مثبت ومنفی

مصدر وفعل، معنی سی یزندن مثبت ومنفی اولور.

مثبت، یازمق. ویازدی کبی بر اشنك بولوین بلدره طرغان کلمه در.

منفی، یازمامق. ویازمادی کبی بر اشنك بولماوین بلدره طرغان کلمه در.

(۱) مادهٔ اصلیه نمك اخیری ساکن اولور: یازْ - کورْ کبی. ومتحرك اولور: آشا - اشله آری اوقو کبی. فتحهٔ خفیفه گه علامت هاء رسمیه ثقیله گه - الف - کسره گه یاء - ضمه گه - واو یازمق املا اصولندندر.

قاعده : مثبت‌نی منفی ایتمك ایچون مادهٔ اصلیه‌نكٔ اخیرینه خفیفلرده «مه» ثقیل‌لرده «ما» اداتین آرتدرلور : یازمامق یازمادی. كورمه‌مك كورمه‌دی كبی.

قایچاغنده ادات نفی‌دن حرف حذف ایدلوب كورممك-كورمدی یازممق - یازمدی كبیده یازلور.

بو دورت تورلی مصدرغه مصدر اصلی دیرلر.

تمرین: توبنده‌گی مثبتنی منفی، منفی‌نی مثبت ایدوب یازگز:
كورمك.یازمق.بلمك. آڭلاممق.طویمق.ایشتممك. ططمق. یرممك.كرمك. چقمق.

مصدر اصلی‌دن دورت تورلی مصدر بناء ایدلور:

١ مصدر تأكیدی - یازمقلق - وكورمكلك كبی. مصدر اصلی‌نكٔ اخیرینه خفیفلرده «لك» ثقیللرده «لق» اداتین آرتدرمق ایله بناء ایدلور.

٢ مصدر تخفیفی - یازمه - وكورمه كبی. ادات مصدردن قاف وكاف اورنینه هاء رسمیه كلترمك ایله بناء ایدلور.

٣ حاصل مصدر - یازش - وكورش كبی. ادات مصدر اورنینه «ش» اداتین كلترمك ایله بناء ایدلور.

عثمانلی شیوه‌سنده مادهٔ اصلیه‌نكٔ اخیری متحرك ایسه «ش» اداتی‌نكٔ آلدینه بر یا آرتدرلور: اوقویش وسویله‌یش كبی

٤ اسم مصدر- یازو وكورو كبی ، ادات مصدر اورنینه

«و» اداتین آرتدرمق ایله بناء ایدلور.

تمرین: تو بنگی کلمه‌لردن هر تورلی مصدرنی آیرمق کرك:

باقمقلق. کورمکلك. ایشتو. بلو. بلش. طانش. اوقومه‌سی آڭلامه‌سی گوزل.

فاعل

بالا یازدی

فاعل بالا کبی فعل‌نی قیلوچی ذاتدر. هر فعل‌گه بر فاعل لازم اولور. فاعل فعلدن اول کلور. فاعل‌نڭ علامتی شولدر که آنڭ اور نینه کیم یاخود نی دیگان سوزنی کلتروب صورامق صحیح اولور.

مثلا: بالا یازدی. یاغمور یاودی. کیم یازدی؟ بالا. نی یاودی؟ یاغمور — کبی.

تمرین: تو بنکی فعل‌لرگه فاعللر یازکز مثلا: بالا یازدی . . .

یازدی. اوقودی. اوگرتدی. آقدی. یاندی. اردی. اوسدی ایسدی. قایناذی. پشدی. یاودی. اریدی.

مفعول به

بالا سبقنی یازدی.

مفعول به، سبقنی کبی آنی قیلنمش نرسه‌نڭ اسمیدر. علامتی، «نینی یا، کیمنی» جوابنده توشر: نینی یازدی؟ سبقنی.

قایچاغنده مفعول به اداتی محذوف اولور: بالا سبق اوقودی کبی. (سبقنی اوقودی تقدیرنده‌در).

اداتِ مصاني صوڭنده یاسی محذوف اولور: بالا سبقین بلدی کبی

(سبقینی بلدی تقدیرنده‌در) .

تمرین : توبنده‌گی جمله‌لرگه مفعول به‌لر یازگز مثلا :

بالاسبقنی یازدی . . . . .

بالا . . . . یازدی . بالا . . . . طـگلادی . قیاش . . . . یاقترتدی .

بالا . . . . آشادی . بالا . . . . سوندردی . آغای . . . . جیـکدی .

مفعول فیه

بالالر مکتبده اوقیلر

بالالر قشین اوقیلر

مفعول فیه مکتبده وقشین کبی آنده قیلنمش‌اورن یا زمانتك اسمیدر . علامتی، قایده یا قایچان دیگان سوزنك جوابنده تشر : بالالر قایده اوقیلر؟ مکتبده . بالالر قایچان اوقیلر ؟ قشین کبی .

تمرین : توبنده‌گی جمله‌لرگه مفعول فیه‌لر یازگز مثلا :

بالالر مکتبده اوقیلر .

بالالر . . . اوقیلر . اولتلر . . . اوسه‌لر . . . .

صولر . . . قاطه‌لر . یلدزلر . . . کورنه‌لر .

یمشلر . . . اوسه‌لر . آشلر . . . پشه‌لر .

اتچلر . . . قچقره‌لر . بالقلر . . . یزه‌لر .

باقالر . . . باقردیلر .

مفعول منه

بالا مکتبدن قایتدی

مفعول منه مکتبدن کبی آندن قیلنمش نرسه نك اسمیدر . علامتی:

قایدن یانیدن یا کیمدن جوابنده توشر : بالا قایدن قایتدی ؟ مکتبدن .

تمرین : توبنده‌گی جمله‌لرگه مفعول منه‌لر یازگز مثلا :

بالا مکتبدن قایتدی . . . . .

بالا . . . . قایتدی . موذن . . . . تشدی

یلدز . . . . آتلدی . قش . . . . اچدی

یاغمور . . . . یاودی . قار . . . . کیتدی

اولنلر . . . . چقدی . صغرلر . . . . قایتدی

بوری . . . . کلدی . خلفه . . . . چقدی

یاش . . . آقدی .

مفعول الیه

بالا مکتبگه کیتدی .

مفعول الیه ـ مکتبگه کبی ـ آڭا قیلنمش نرسه نك اسمیدر . علامتی:

قایه یانیگه یا کمگه برلن سؤ النك جوابنده تشر : بالا قایه کیتدی ؟ مکتبگه .

تمرین : توبنده‌گی جمله‌لرگه مفعول الیه‌لر یازگز . مثلا :

بالا مکتبگه کیتدی .

بالا . . کیتدی . موذن . . مندی . امام . . کردی .

خلفه . . کردی . یاغمور . . یاودی . بالق . . چومدی .

بالا . . یازدی . قویان . . قاچدی . . قش . . اچدی

چبش . . باتدی .

مفعول له

بالا بلور ایچون اوقودی .

مفعول له بلور ایچون کبی آننك ایچون قیلنمش نرسه نك اسمیدر .

علامتی: نی ایچون یا نیگه برلن سؤال نك جوابنده تشر : بالا نی ایچون اوقودی ؟ بلور ایچون .

تمرین : توبنده گی جمله لرگه مفعول له لر یازگز مثلا :

بالا بلور ایچون اوقودی .

بالا . . اوقودی . بالا . . آشادی . بالا . . کتاب آلدی .

بالا . . قلم آلدی . بالا . . قاشق آلدی . بالا . . صو کیلتردی .

اخطار: مفعول له بولغان مضارعلر مصدر معنی سنده در .

مفعول معه

بالا قلم برلن یازدی

مفعول معه قلم برلن کبی . آننك برلن قیلنمش نرسه نك اسمیدر .

علامتی : نی برلن یا کیم برلن دیو سؤال نك جوابنده تشر : بالا نی برلن یازدی ؟ قلم برلن.

تمرین : توبنده گی جمله لرگه مفعول معه لر یازگز مثلا :

بالا قلم برلن یازدی .

بالا . . یازدی . . بالا . . آشادی . بالا . . کیسه دی .

بالا چاینی . . . اچدی . بالا قولین . . . یودی .

اخطار: بوجمله‌فاعل ومفعوللرگه بردن «متعلقات فعل» دیلر .

فاعل‌ایله فعل آراسنده بولغان مناسبة‌گه «اسناد» دیلر .

اسناد

بالا یازدی

بر ترسه نی ایکنچی ترسه‌گه تراب سویلاوگه «اسناد» دیلر بالا یازدی کبی.تره لمش سوزگه «مسند» دیلر: یازدی کبی . آکا تره‌لمش سوزگه «مسند الیه» دیلر: بالا کبی مسند ومسندالیه نڭ جیینینه «مرکب اسنادی ـ وجمله ـ وکلام ـ ومرکب تام» دیلر .

اخطار :فعل هرقایچان مسند، فاعل مسندالیه اولور.

تمرین : توبنده‌گی جمله‌لردن مسند، ومسندالیه‌لرنی آیرگز .

بالا یازدی . شاگرد اوقودی . قیاش چقدی . قش اچدی . سو آقدی . سو توگلدی . یاپراق قیلدی . یازاوزدی . کز کلدی . جی کیتدی . کتاب یازلدی.

بالا یازدی
کتاب یازلدی
قیاش یاقطیدر

مسندالیه، قایچان فاعل‌اولور : بالایازدی کبی . قایچان مفعول اولور (که نائب فاعل دیرلر) کتاب‌یازلدی کبی . قایچان فاعلدن ومفعولدن باشقه‌ده اولور (که آکامبتدأ دیرلر) قیاش‌یاقطیدر کبی .

تمرین: تو بندهگی جمله‌لردن فاعل، ونائب فاعل، ومبتدأنی آیرکز.

بالا یازدی. سبق یازلدی. آی زوردر. یلدز یراقدر. قارا توگلدی. قیاش قالقدی. یاغمور یاودی. قاراردی. بوز کیتدی. یر کیبدی. چای پشدی. چچك قیلدی.

مسند، قایچان فعل اولور؛ مذکور مثاللرده‌گی یازدی ـ یازلدی کبی. قایچان خبر اولور: یاقطیدر کبی.

تمرین: تو بنده‌گی جمله‌لردن خبرلرنی یازگز: ییل ایسدی.. یاپراق یشلدر. آغاج بیوکدر. درس اوقولدی. قارصالقندر. قیاش ایندی. آی یاتدی. قلم یخشیدر. آلما قزلدر. کاغد آقدر. صاندوغاچ صایریدر. چیچق اوچه‌در. کون قسقه‌در. تون اوزندر.

بالا یازدی

کتاب یازلدی

سبق بلندی

معلوم ومجهول

فعللر وآنلرنك مصدری، معلوم ومجهول اولور. فعل معلوم فاعلینه اسناد اولنغان فعلدر: یازدی کبی.

فعل مجهول، مفعولینه اسناد اولنغان فعلدر: یازلدی کبی.

قاعده بر معلوم فعلنی مجهول یاصامق ایچون مادۀ اصلیه‌نك اخیرینه لام اولمسه لام آرتدرلور: یازلدی کبی.

اگر لام اولسه نون آرتدرلور. بلندی کبی .

مجهول، متعدی فعلدن گنه بناء ایدلور.

تمرین : توبنده‌گی فعللردن معلوم ومجهوللرنی آیرگز .

چای‌اچلدی . ایکمك‌آشالدی . اش قیلندی . آشلق‌اوسدی . اتج قچقردی . هوا یلندی.

آرش اورلدی . کومچ آلندی . شکر واتلدی . صاموار قاینادی . اوط سوندی .

فعل معنی‌سی یزندن متعدی ولازم اولور.

متعدی ولازم

فعل‌متعدی سَوْدی کبی‌بر مفعول به‌دن باشقه تمام بولمی‌طرغان فعل‌در، فعل لازم کُلْدی کبی‌مفعول‌به‌گه‌محتاج‌اولمایوب فاعلی‌برلن‌گنه تمام بولا طرغان فعلدر.

تعدیه‌اداتی ساکن فعللرده « در » متحرکلرده « ت » حرفیدر: کُلدر آشات کبی .

تعدیه اداتی، لازم فعلنی متعدی، متعدی فعل‌نی ایکنچی - یا اوچنچی مفعول‌گه متعدی قیلور : کُلْ - کلدر - کلدرت - سو - سودر - سودرت. آشا - آشات - آشاتدر کبی.

تمرین: توبنده‌گی فعللردن متعدی ولازم‌نی آیرگز . بلدی . کوردی. یقولادی. یغلادی. طردی. اوتوردی. سویله‌دی. سوندی. سودی. یکُردی. یتدی. اوزدی. بزدی. کیسدی. اوسدردی. یازدی. صزدی. یاندردی. ایله‌دی. ایله‌تدی . ایله‌تدردی.

مصدر اصلی دن اون بش تورلی صیغه اشتقاق ایدلور.

بو تقدیرده صیغه لرغه «مشتق» ومصدرینه «مشتق منه» دیرلر.

مشتقلر: کوره‌ک‌دن

۱	امر	(بیورمق صیغه‌سی)	کور
۲	ماضیء شهودی	(اوتکان نی کوروب سویلاو صیغه‌سی)	کور-دی
۳	ماضیء نقلی	(اوتکاننی کوچروب سویلاو صیغه‌سی)	کور-گان
۴	حال	(حاضرگی اشنك صیغه‌سی)	کور-ه
۵	مضارع	(اخشاوچی صیغه)	کور-ر
۶	مستقبل	(کله‌چك اشنك صیغه‌سی)	کور-گای
۷	فعل وجوبی	(لازم اشنك صیغه‌سی)	کور-ملی
۸	فعل شرطی	(شرط بولغان اشنك صیغه‌سی)	کور-سه
۹	اسم الفاعل	(قیلوچی نك اسمی)	کور-وچی
۱۰	اسم المفعول	(قیلنمش نك اسمی)	کور-لوچی
۱۱	مبالغه	(کوب قیلوچی نك اسمی)	کور-وچن
۱۲	اسم زمان	(اش زمانینك اسمی)	کور-رچاق
۱۳	اسم مکان	(اش اورنینك اسمی)	کور-رتش
۱۴	اسم آلت	(اش قرالی نك اسمی)	کور-گچ
۱۵	اسم تفضیل	(آرتق قیلوچی نك اسمی)	کور-وچیرك

بو اوتبش صیغه دن هرقایوار ینك مثبت ومنفی لر ینك تصریفی بیان اولنور.

امرنک تصریفی :

امر نك منفی سینه نهی دیرلر.

		مثبت		منفی	
		خفیف	ثقیل	خفیف	ثقیل
مفرد	متکلم	کور-یم	اوقو-یم	کور-مه-یم	اوقو-ما-یم
	مخاطب	کور	اوقو	کور-مه	اوقو-ما
	غائب	کور-سون	اوقو-سون	کور-مه-سون	اوقو-ما سون
جمع	متکلم	کور-یاك	اوقو-یق	کور-مه-یاك	اوقو-ما-یق
	مخاطب	کور-ڭز	اوقو-ڭز	کور-مه-ڭز	اوقو-ما-ڭز
	غائب	کور-سونلر	اوقو-سونلر	کور-مه-سونلر	اوقو-ما-سونلر

هر مصدردن مادهٔ اصلیه سی امرنك مفرد مخاطب صیغه سی اولور.

قالغان بش صیغه سی ضمیر فعلی لر آرتدرمق ایله حاصل اولور.

ماضی شهودی نڭ تصریفی :

		مثبت		منفی	
		خفیف	ثقیل	خفیف	ثقیل
مفرد	م	کور-د-م	اوقو-د-م	کور-م-د-م	اوقو-م-د-م
	خ	کور-د-ڭ	اوقو-د-ڭ	کور-م-د-ڭ	اوقو-م-د-ڭ
	غ	کور-د-ی	اوقو-د-ی	کور-م-د-ی	اوقو-م-د-ی

جمع	م	کور-د-ك	اوقو-د-ق	کور-مه-د-ك	اوقو-مه-د-ق
	خ	کور-د-ڭز	اوقو-د-ڭز	کور-مه-د-ڭز	اوقو-مه-د-ڭز
	غ	کور-د-یلر	اوقو-د-یلر	کور-مه-د-یلر	اوقو-مه-د-یلر

ماضی شهودی علامتی «د» اداتیدر.

امردن باشقه بارچه فعللرده اصل صیغه، مفرد غائب صیغه‌سی در.

ماضی نقلی‌نڭ تصریفی:

		مثبت		منفی	
		خفیف	ثقیل	خفیف	ثقیل
مفرد	م	کور-گان-من	اوقو-غان-من	کور-مه-گان-من	اوقو-مه-غان-من
	خ	کور-گان-سن	اوقو-غان-سن	کور-مه-گان-سن	اوقو-مه-غان-سن
	غ	کور-گان	اوقو-غان	کور-مه-گان	اوقو-مه-غان
جمع	م	کور-گان-مز	اوقو-غان-مز	کور-مه-گان-مز	اوقو-مه-غان-مز
	خ	کور-گان-سز	اوقو-غان-سز	کور-مه-گان-سز	اوقو-مه-غان-سز
	غ	کور-گان-لر	اوقو-غان-لر	کور-مه-گان-لر	اوقو-مه-غان-لر

عثمانلی شیوه‌سنده تصریفی:

مفرد	م	کور-مش-م	اوقو-مش-م	کور-مه-مش-م	اوقو-مه-مش-م
	خ	کور-مش-سڭ	اوقو-مش-سڭ	کور-مه-مش-سڭ	اوقو-مه-مش-سڭ
	غ	کور-مش	اوقو-مش	کور-مه-مش	اوقو-مه-مش
جمع	م	کور-مش-ز	اوقو-مش-ز	کور-مه-مش-ز	اوقو-مه-مش-ز
	خ	کور-مش-سڭز	اوقو-مش-سڭز	کور-مه-مش-سڭز	اوقو-مه-مش-سڭز
	غ	کور-مش-لر	اوقو-مش-لر	کور-مه-مش-لر	اوقو-مه-مش-لر

ماضی نقلی علامتی خفیفلرده گان ثقیللرده غان اداتیدر. عثمانلی‌ده «مش» اداتیدر.

حال صیغه‌سیننك تصریفی:

		مثبت خفیف	مثبت ثقیل	منفی خفیف	منفی ثقیل
مفرد	م	کور-ه-م	اوق-ی-م	کور-م-ی-م	اوقو-م-ی-م
	خ	کور-ه-سن	اوق-ی-سن	کور-م-ی-سن	اوقو-م-ی-سن
	غ	کور-ه	اوق-ی	کور-م-ی	اوقو-م-ی
جمع	م	کور-ه-مز	اوق-ی-مز	کور-م-ی-مز	اوقو-م-ی-مز
	خ	کور-ه-سز	اوق-ی-سز	کور-م-ی-سز	اوقو-م-ی-سز
	غ	کور-ه-لر	اوق-ی-لر	کور-م-ی-لر	اوقو-م-ی-لر

عثمانلی شیوه‌سنده:

		مثبت خفیف	مثبت ثقیل	منفی خفیف	منفی ثقیل
مفرد	م	کوریيورم	اوقیورم	کورمیورم	اوقومیورم
	خ	کوریيورسك	اوقیورسك	کورمیورسك	اوقومیورسك
	غ	کوریيور	اوقیور	کورمیور	اوقومیور
جمع	م	کوریيورز	اوقیورز	کورمیورز	اوقومیورز
	خ	کوریيورسکز	اوقیورسکز	کورمیورسکز	اوقومیورسکز
	غ	کوریيورلر	اوقیورلر	کورمیورلر	اوقومیورلر

حال علامتی ساکنلرده هاء رسمیه یاخود الف متحرکلرده یاءدر. بناء علیه حرکه‌لری کسره اولمق واجب اولور. عثمانلی‌ده حال علامتی «یور» اداتیدر.

مضارع صیغه‌سینڭ تصریفی:

		مثبت		منفی	
		خفیف	ثقیل	خفیف	ثقیل
مفرد	م	کور-ر-من	اوقو-ر-من	کور-مه-من	اوقو-ما-من
	خ	کور-ر-سن	اوقو-ر-سن	کور-مه-ز-سن	اوقو-ما-ز-سن
	غ	کور-ر	اوقو-ر	کور-مه-ز	اوقو-ما-ز
جمع	م	کور-ر-مز	اوقو-ر-مز	کور-مه-مز	اوقو-ما-مز
	خ	کور-ر-سز	اوقو-ر-سز	کور-مه-ز-سز	اوقو-ما-ز-سز
	غ	کور-ر-لر	اوقو-ر-لر	کور-مه-ز-لر	اوقو-ما-ز-لر

مضارع علامتی مثبتلرده «رْ» منفیلرده «زْ» اداتیدر.
منفی نڭ متکلم صیغه‌لرنده محذوف اولور مثالی جدولده کورله‌در.

مستقبل صیغه‌سی نڭ تصریفی:

		مثبت	
		خفیف	ثقیل
مفرد	م	کور-گای-من	اوقو-غای-من
	خ	کور-گای-سن	اوقو-غای-سن
	غ	کور-گای	اوقو-غای
جمع	م	کور-گای-مز	اوقو-غای-مز
	خ	کور-گای-سز	اوقو-غای-سز
	غ	کور-گای-لر	اوقو-غای-لر

		منفی	
		خفیف	ثقیل
مفرد	م	کور-م-گای-من	اوقو-م-غای-من
	خ	کور-م-گای-سن	اوقو-م-غای-سن
	غ	کور-م-گای	اوقو-م-غای
جمع	م	کور-م-گای-مز	اوقو-م-غای-مز
	خ	کور-م-گای-سز	اوقو-م-غای-سز
	غ	کور-م-گای-لر	اوقو-م-غای-لر

مستقبل علامتی خفیفلرده «گای» ثقیللرده «غای» اداتیدر.

عثمانلی شیوه‌سنده مستقبل‌نڭ تصریفی:

		مثبت		منفی	
		خفیف	ثقیل	خفیف	ثقیل
مفرد	م	کور-ه‌جک-م	اوقو-یه‌جغ-م	کور-م-یه‌جک-م	اوقو-م-یه‌جغ-م
	خ	کور-ه‌جک-سڭ	اوقو-یه‌جق-سڭ	کور-م-یه‌جک-ساڭ	اوقو-م-یه‌جق-سڭ
	غ	کور-ه‌جك	اوقو-یه‌جق	کور-م-یه‌جك	اوقو-م-یه‌جق
جمع	م	کور-ه‌جک-ز	اوقو-یه‌جغ-ز	کور-م-یه‌جک-ز	اوقو-م-یه‌جغ-ز
	خ	کور-ه‌جک-سڭز	اوقو-یه‌جق-سڭز	کور-م-یه‌جک-سڭز	اوقو-م-یه‌جق-سڭز
	غ	کور-ه‌جک-لر	اوقو-یه‌جق-لر	کور-م-یه‌جک-لر	اوقو-م-یه‌جق-لر

فعل وجوبی‌نڭ تصریفی:

مفرد	م	کور-ملی-یم	اوقو-ملی-یم	کور-م-ملی-یم	اوقو-م-ملی-یم
	خ	کور-ملی-سڭ	اوقو-ملی-سڭ	کور-م-ملی-سڭ	اوقو-م-ملی-سڭ
	غ	کور-ملی	اوقو-ملی	کور-م-ملی	اوقو-م-ملی
جمع	م	کور-ملی-یز	اوقو-ملی-یز	کور-م-ملی-یز	اوقو-م-ملی-یز
	خ	کور-ملی-سڭز	اوقو-ملی-سڭز	کور-م-ملی-سڭز	اوقو-م-ملی-سڭز
	غ	کور-ملی-لر	اوقو-ملی-لر	کور-م-ملی-لر	اوقو-م-ملی-لر

فعل وجوبی علامتی « ملی » اداتیدر . فعل وجوبی ترك شیوه‌سنه خاصدر .

فعل شرطی‌نڭ تصریفی :

		مثبت		منفی	
		خفیف	ثقیل	خفیف	ثقیل
مفرد	م	کور - سه - م	اوقو - سه - م	کور - مسه - م	اوقو - مسه - م
	خ	کور - سه - ڭ	اوقو - سه - ڭ	کور - مسه - ڭ	اوقو - مسه - ڭ
	غ	کور - سه	اوقو - سه	کور - مسه	اوقو - مسه
جمع	م	کور - سه - ك	اوقو - سه - ق	کور - مسه - ك	اوقو - مسه - ق
	خ	کور - سه - ڭز	اوقو - سه - ڭز	کور - مسه - ڭز	اوقو - مسه - ڭز
	غ	کور - سه - لر	اوقو - سه - لر	کور - مسه - لر	اوقو - مسه - لر

اسم الفاعل‌نڭ تصریفی :

		خفیف	ثقیل
مفرد	م	کور - وچی - من	اوقو - چی - من
	خ	کور وچی - سن	اوقو - چی - سن
	غ	کور - وچی - در	اوقو - چی - در
جمع	م	کور - وچی - مز	اوقو - چی - مز
	خ	کور - وچی - سز	اوقو - چی - سز
	غ	کور - وچی - درلر	اوقو - چی - درلر

اسم المفعول نـگ تصریفی :

		خفیف	ثقیل
مفرد	م	کور-ل-وچی-من	اوقو-ل-وچی-من
	خ	کور-ل-وچی-سن	اوقو-ل-وچی-سن
	غ	کور-ل-وچی-لدر	اوقو-ل-وچی-لدر
جمع	م	کور-ل-وچی-مز	اوقو-ل-وچی-مز
	خ	کور-ل-وچی-سز	اوقو-ل-وچی-سز
	غ	کور-ل-وچی-لدرلر	اوقو-ل-وچی-لدرلر

اسم الفاعل مصدر معلومنڭ، اسم‌المفعول مصدر مجهول نڭ مادۀ اصلیه‌سینه «وچی» اداتین آرتدرمق ایلن بنا ایدلور.

اسم فاعل برلن اسم مفعول‌نڭ منفی‌لری' « وچی » اداتی‌نڭ آلدینه ادات نفی (مَ ـ ما) نی آرتدرمق ایلن بنا ایـدلور :

کورمه‌وچی ـ کورلمه‌وچی ـ اوقوماوچی ـ اوقولماوچی کبی.

مبالغه صیغه‌سی‌نـگ تصریفی :

مثبت

		خفیف	ثقیل
مفرد	م	کورو-چن-من	اوقو-چان-من
	خ	کورو-چن-سن	اوقو-چان-سن
	غ	کورو-چن-لدر	اوقو-چان-لدر
جمع	م	کورو-چن-مز	اوقو-چان-مز
	خ	کورو-چن-سز	اوقو-چان-سز
	غ	کورو-چن-لدرلر	اوقو-چان-لدرلر

منفی سی

		خفیف	ثقیل
مفرد	م	کور-م-وچن-من	اوقو-ماو-چان-من
	خ	کور-م-وچن-سن	اوقو-ماو-چان-سن
	غ	کور-م-وچن-در	اوقو-ماو-چان-در
جمع	م	کور-م-وچن-مز	اوقو-ماو-چان-مز
	خ	کور-م-وچن-سز	اوقو-ماو-چان-سز
	غ	کور-م-وچن-درلر	اوقو-ماو-چان-درلر

مبالغه صیغه‌سی اسم مصدر نڭ اخیرینه خفیفلرده «چن» ثقیللرده «چان» اداتین آرتدرو برلن حاصل اولور.

اسم زمان نڭ تصریفی :

		خفیف	ثقیل
مفرد	م	کور-ر-چاغ-م	اوقو-ر-چاغ-م
	خ	کور-ر-چاغ-ڭ	اوقو-ر-چاغ-ڭ
	غ	کور-ر-چاغ-ی	اوقو-ر-چاغ-ی
جمع	م	کور-ر-چاغ-مز	اوقو-ر-چاغ-مز
	خ	کور-ر-چاغ-ڭز	اوقو-ر-چاغ-ڭز
	غ	کور-ر-چاغ-ی	اوقو-ر-چاغ-ی

اسم زمان صیغه‌سی مضارعنڭ مفرد غائب صیغه‌سینه «چاق» اداتین آرتدرمق ایلن بناء ایدلور. آنڭده قافی یوقاریده مذکور قاعده‌گه بناءً غین‌گه قلب ایدلور.

اسم زمان، ومکان، وآلت صیغه‌لری ضمیر اضافیلر برلن تصریف اولندیغی کبی احوال اسم ایله‌ده تصریف اولنورلر:

کور-ر-چاق	کور-ر-چاق-دن	کور-ر-چاق-برلن
کور-ر-چاق-نی	کور-ر-چاق-غه	کور-ر-چاق-نڭ
کور-ر-چاق-ده	کور-ر-چاق-ایچون	کور-ر-چاغ-ی

اسم مکان صیغه‌سی‌نڭ تصریفی:

	خفیف مفرد	خفیف جمع	ثقیل مفرد	ثقیل جمع
م	کور-ر-تش-م	کور-ر-تش-مز	اوقو-ر-تش-م	اوقو-ر-تش-مز
خ	کور-ر-تش-ڭ	کور-ر-تش-ڭز	اوقو-ر-تش-ڭ	اوقو-ر-تش-ڭز
غ	کور-ر-تش-ی	کور-ر-تش-ی	اوقو-ر-تش-ی	اوقو-ر-تش-ی

اسم مکان صیغه‌سی مضارع‌نڭ مفرد غائب صیغه‌سینه «تش» اداتین آرتدرمق ایلن بنا ایدلور.

اسم آلت نڭ تصریفی:

	خفیف مفرد	خفیف جمع	ثقیل مفرد	ثقیل جمع
م	کور-گچ-م	کور-گچ-مز	اوقو-غچ-م	اوقو-غچ-مز
خ	کور-گچ-ڭ	کور-گچ-ڭز	اوقو-غچ-ڭ	اوقو-غچ-ڭز
غ	کور-گچ-ی	کور-گچ-ی	اوقو-غچ-ی	اوقو-غچ-ی

اسم آلت مادهٔ اصلیه‌گه خفیفلرده «گچ» ثقیللرده «غچ» اداتین

آرتدرمق ایلن بناء ایدلور . اسم آلت هر ماده‌دن بناء ایدلمز .

اسم تفضیل نـڭ تصریفی :

	خفیف		ثقیل	
	مفرد	جمع	مفرد	جمع
م	کور-وچیـرکـمن	کور-وچیـرکـمز	اوقو-چیـراق-من	اوقو-چیـراق-مز
غ	کور-وچیـرکـسن	کور-وچیـرکـسز	اوقو-چیـراق-سن	اوقو-چیـراق-سز
خ	کور-وچیـرکـدر	کور-وچیـرکـدرلر	اوقو-چیـراق-در	اوقو-چیـراق-درلر

اسم تفضیل، اسم الفاعل نڭ اخیرینه خفیفلرده «رك» ثقیللرده «راق» اداتین آرتدرمق ایلن بناء ایدلور .

افعال ناقصه

افعال ناقصه (تمام بولمغان فعللر) سکز نوع فعللردر :

بـرنچیسی آلمق مصدرینڭ مشتقاتیدرکه هر ماده‌دن حال صیغه‌سینڭ مفرد غائبی ایلن مرکب بولغانده افعال ناقصه‌دن اولوب مجموع مرکبـگه «فعل اقتداری» دیرلر : کوره آلدم . اوقی آلـدم کبی اشتقاق وتصریفی معلومدر .

عثمانلی شیوه‌سنده فعل اقتداری نڭ «آلمق» ماده‌سی اورننده «بلمك» استعمال اولنور : کوره بلدم. اوقویه بلدم کبی ماده‌ٔ اصلیه‌سی متحرك بولغان حالنڭ یاسی صوڭنده بر هاء رسمیه ایلن .

اشتقاق وتصریفاتی ظاهردر مگر منفیسی کوره‌مك اوقویه‌مق اولورکه ، کوره آلمق اوقی آلمامق‌دن مخففدر :

ماضی شهودی:	کوره‌مدم	کوره‌مدك	کوره‌مدی الخ
ماضی نقلی:	کوره‌ممشم	کوره‌ممشسك	کوره‌ممش الخ
حال :	کوره‌میورم	کوره‌میورسك	کوره‌میور الخ
مضارع :	کوره‌مزم	کوره‌مزسك	کوره‌مز الخ
مستقبل :	کوره‌میه‌چکم	کوره‌میه‌چکسك	کوره‌میه‌چك الخ
فعل وجوبی:	کوره‌ملی‌یم	کوره‌ملی‌سك	کوره‌ملی الخ
فعل التزامی :	کوره‌میه‌یم	کوره‌میه‌سك	کوره‌میه الخ
فعل شرطی :	کوره‌مسه‌م	کوره‌مسه‌ك	کوره‌مسه الخ

ایکنچی‌سی بیرمك مصدرینك مشتقاتیدرکه بونلرده حال صیغه‌سینك مفرد غائبی ایلن مرکب بولغانده‌افعال ناقصه‌دن‌اولوب مجموع مرکب‌گه «فعل تعجیلی» دیرلر: اوقی بیردم - یازه بیردم کبی

عثمانلی شیوه‌سنجه تصریفاتی :

ماضی شهودی:	کوریویردم	کوریویردك	کوریویردی الخ
ماضی نقلی :	کوریویرمشم	کوریویرمشسك	کوریویرمش الخ
حال :	کوریویرییورم	کوریویرییورسك	کوریویرییور الخ
مستقبل :	کوریویره‌جکم	کوریویره‌جکسك	کوریویره‌جك الخ
مضارع :	کوریویررم	کوریویررسك	کوریویرر الخ
فعل التزامی :	کوریویره یم	کوریویره‌سك	کوریویره الخ
فعل وجوبی:	کوریویرملی‌یم	کوریویرملی‌سك	کوریویرملی الخ
فعل شرطی :	کوریویرسه‌م	کوریویرسه‌ك	کوریویرسه الخ

اوچنچی‌سی یازمق مصدرینڭ مشتقاتیدر.

بونلرده حال صیغه سینڭ مفرد غائبی ایلن مرکب بولسه‌لر افعال ناقصه‌دن اولوب مجموع مرکب گه «فعل مقاربه» دینور: کوره‌یازدم. اوقی‌یازدم کبی.

دوردنجی‌سی کورمك مصدرینڭ امریدر. بوده حال صیغه‌سی ایلن مرکب بولغان افعال ناقصه‌دن اولوب مجموع مرکب گه «فعل اهتمامی» دینور: یازه کور اوقی کور کبی.

بشنجی‌سی کلمك وقالمق مصدرلرینڭ مشتقاتیدر. بونلرده حال صیغه‌سی ایلن مرکب بولغانده افعال ناقصه‌دن اولوب مجموع مرکبگه «فعل استمراری» دینور: اوقی قالدم. اوقی کلدم کبی.

آلتنجی‌سی طُرمق مصدرینڭ مشتقاتیدر. بوده حال صیغه‌سی برلن مرکب بولغان افعال ناقصه‌دن اولور: کوره طردم. اوقی طردم کبی.

یدنجی‌سی بولمق عثمانلیده اولمق مصدرینڭ مشتقاتیدر، بونلر برر صفت برلن مرکب بولغانده افعال ناقصه‌دن اولورلر: بای بولدم. عالم بولدم. جاهل بولدم کبی.

بو جمله مرکب فعللرنڭ اشتقاق وتصریفاتی معلومدر. بو فعللر بسیط بولغانده «فعل تام» اولورلر.

سکزنجیسی «ایدی - ایمش - ایکان - ایرر - ایمز - ایسه» فعللریدر، بونلرغه «فعل اعانه» دیرلر. مادهٔ اصلیه‌سی اولغان «ای» وبو آلتی‌دن

باشقه مشتقاتی، مستعمل دگل درلر. هر قاچان بر فعل یاصفت برلن
مرکب اولورلر: حسن عالم ایدی. یازه ایدی. اوقی ایدی. کبی.
تصریفاتی ظاهردر.

ادات - حرف

اداتـ وَـ ایچون ـ کبی غیر کلمه گه قوشوبغنه معنی سی آڭلانغان
کلمه‌در؛ مثلا: انسان، هنر وتربیه اوگرنمك ایچون مکتبکه بارر. بو
عباره‌ده «و» اداتی هنر برلن تربیه‌نی بر برینه عطف ایدر، «ایچون»
اداتی مکتبکه بارونك سببین بیان ایدر.

اداتلر بونلردر:

آ - جواب وتلطف وایجاب اداتیدر: حسن افندی! ج آ شونده می
یازیم؟ ج آ آ. حسن افندی! کل سن آ.

آ - خطاب - وتأکید - وتلطف - وتعجب اداتیدر: آ احمد افندی
بورایه کل. بو انسانیة دگل آ. بورایه کلسك آ. سن‌می اوقویه‌جقسك آ.

آرتق - اکتفاء اداتیدر: آرتق بکله‌مینه‌جکم.

آنق - تحقیق اداتیدر: قارا آنق بله‌سنمی.

اصلا - تأکید - ونفی اداتیدر: مین بوندی یالغانچی‌نی اصلا کورمدم.

آنجق - حصر اداتیدر: بونچه احبابمدن آنجق سن کلدك.

آه - تحسر اداتیدر: آه بولولم.

اگر - شرط اداتیدر: اگر اوقومه‌دمسه هلاك بولدیدم.

البته - تأکید واثبات اداتیدر: مکتبه کیده‌چکمسگز؟ البته کیده‌جکز.

الّا - استثنا اداتیدر: هرکم اوقی الّاسن اوقومیسن.

اللّه - تجاهل اداتیدر: اول نرسه‌نی اللّه کمده کورگان ایدم.

امّا - استدراك اداتیدر: برآز اورامغه چق امّا اُزاق طُرمه.

اَمان - رجـا واستمداد وتنفر اداتیدر: امـان یارب بویـله‌ده شیلر اولیورمش.

اَوت - تصدیـق اداتیدر: سزجامعه کتدگز ایدی دگلمی؟ اوت افندم.

اوخ - تلذذ اداتیدر: اوخ! درسمی حاضرلدم.

اوزره - استعلا اداتیدر: پاراخودكُ اوزره خیلی آدملر وار ایدی.

اوف - تأثر وملال اداتیدر: اوف! هوا نه قدر صیجاق.

اوق - تعقیب اداتیدر: مکتبگه کرگاچ اوق سلام بیررگه کرك.

اول - تعریف اداتیدر: اول آدم برکوزل آدم ایمش.

اوکچه - ظرف زماندر؛ صکره مقابلی: محمد افندی هب آرقاداشلرندن اوکچه کلدی.

اویله - تصدیق وتمثیل اداتیدر: بو چوجق گوزل چالیشیور ظن ایدرم؟ اویله‌در افندم.

ایسه - شرط اداتیدر: درسنی بلمدكُ ایسه تعزیر اولنورسكُ.

ایشته - تنبیه واشاره اداتیدر: ایشته اویله فنالغكُ صوکی بویله اولملی.

ایكُ - تفضیل وتأکید اداتیدر: ایكُ بختلی آدم عالم کمسه‌در.

ايكان ـ حال اداتيدر : بو بالا بش ياشنده ايكان سبق اوقور ايدى .

ايلن ـ مصاحبت ، وساطت وسببيت اداتيدر : يخشى آدملر ايلن اونورمق كرك ـ قلم ابله يازدم ـ ياشلكم ايله عمر قدرين بلمادم .

ايندى وايمدى ـ تفصيل اداتيدر : اش بولاى بولغان ايكان ايندى نى اشليمز . ايمدى نه ياپاچغز .

ايوا ـ تحسر اداتيدر : ايوا كنجلكمى صحتمى باقى ظن ايده رك برزمان كلوبده بويله هر آرزوه‌ى اجرايه موفق اولاميه‌جغمى هيچ دوشنمزدم .

ايچون ـ مفعول‌له ـ وتعليل اداتيدر : سبق‌نى بلمگان ايچون حسن‌گه تعزير بيررگه كرك .

اَىْ ـ ندا اداتيدر : اَىْ اوغلم نى‌اشلى‌سن ؟

باشقه ـ استثنا اداتيدر : سندن باشقه بالالر سبقنى بلديلر .

بعض ـ تقسيم وتجزيه ـ وتقليل اداتيدر قايو ترجمه‌سنده : بعض بالالر بار اشاره‌دن هم آكليلر .

بلكه ـ اميد اداتيدر : برآز كُته تُش بلكه قايتور .

بناءً ـ بيان وتفريع اداتيدر : تيز بلدرو ضرور بولماوغه بناءً نادان كوب بولسه‌ده يارى .

بيك ـ تأكيد اداتيدر : بلگان بيك بختلى بلمگان بيك بختسز .

بايتاق ـ تكثير اداتيدر : بوسنه بايتاق درس كوردك .

بيله ـ ايكى نرسه‌نى بر حكمده جيمق ايچون مصاحبت اداتيدر : بونى شاگردى دگل خواجه‌سى بيله آكلاماز . آنى كورمزسك بيله آكلارسك .

بارى ـ تمنى وترجيح اداتيدر : يازى يازميورسك بارى درسى ازبرله .

بتون - تعمیم اداتیدر: بوسنه بتون عمری ییل‌گه کیتدی .

برابر - تسویـه اداتیدر : اعتبارسز کشیگه یخشی و یامان برابردر.

بوغای - ظن اداتیدر : حسن افندی کلدی بوغای .

ت - تعدیـه اداتیدر مادّهٔ فعل‌نـڭ اخیرینه کلـور : نعمتڭ بولسه کشیگه آشات .

تا - انتهاء اداتیدر: اوزگنی اوزڭ اولچه مزسڭ تااولـگانچه اخلاقڭ تزیمز.

تیك - قید فعل ـ وتمثیل اداتیدر: بو کـون تیك اوتـوردم . آشاغان تیك بولدم .

تیڭ - قید فعل تسویه ایچون: اول سنی اوزینه تیڭ کوره‌در.

تیز - هم قید فعل: بازارغه چقساڭ تیز قایت .

تز - هم قید فعل: بو آق بیك تز باره‌در.

چه - انتها وتقدیر اداتیدر: اولـگانچه اجتهاد ایتمك کرك . انسان الندن کلدکچه اییلك ایتمك کرك .

چاقلی - هم انتها وتقدیر اداتیدر : قزاندن ایدلـگه چاقلی تیمر یول بار.

چق - وچك - تصغیر اداتیدر: قاپچق - وکونچك کبی (قوینچق)

چونکه - تعلیل اداتیدر: ازاق خط یازه آلمادم چونکه مشغول ایدم افندم.

حتی - عطف اداتیدر : بواشده هیچ کمنی طـڭلامام حتی سزنیده .

حوش - قید فعل ایچون : افندم حوش بولـگز.

خیر - نفی اداتیدر: حسن افندی کلدیمی؟ خیر افندم (کلمدی دیمك)

خیلی - تکثیر اداتیدر: بوسنه خیلی درس کوردك .

حاشا ـ تنزیه اداتیدر : عاقل اولان تحصیل کمالدن واز کچرمی؟ حاشا. (کچمز دیمك) .

دائما ـ استمرار اداتیدر : بن سزنك ایچون دائما خیر استیمن .

دخی ـ عطف اداتیدر: حسین افندی کیدرسه سن دخی طُرمه کیت .

ده ـ دخی نك مخففیدر: دها ـ وطاغی ـ وطاغین باری بردر.

در ـ خبر وتعدیه اداتیدر: عالم کشی قدرلیدر. سبق اوگرتسلك یخشی بلدر. شك اداتی هم اولور: ساعت سکز بولمغان الی خلفه کلمگاندر.

دیك ودیکن ـ انتها اداتیدر: آقشامه دیکن بیکلدم کلمدی . سن کانجیه‌دك بن بکلیه‌جکم .

دگل وتوگل ـ سلب اداتیدر: بو کتاب بنم دگل . بو کتاب سنك گی توگل.

دن ـ ابتدأ اداتیدر : مکتبدن اوگه‌چه برتوقطامی کلدم . تبعیض ایچون اولور: بوکمسه علمادندر. نشأت ایچون هم اولور: تیمه! بزدن ضرر کورمزسك . بیان ایچون هم اولور: عقلین سوزندن آڭلارسك . تفضیل ایچون هم اولور: حسن حسین‌دن زورراقدر.

ده ـ ظرفیت ایچوندر: حسن مکتبده بولور. عطف ایچونده اولور: اول‌ده کلسون سنده کل .

راق ورك ـ تفضیل اداتیدر: حسن حسین‌دن عقللیراق واوتکونرکدر.

زیرا ـ تعلیل اداتیدر: علم مالدن آرتقدر؛ زیرا علم حفظ ایدر، مال حفظ اولنور.

سز ـ نفی اداتیدر: آقچه‌سز براشده بولمی . آنسز دنیا قنسن.

شیمدی ـ حال اداتیدر: حسن افندی شیمدی‌می کلدی ؟

صانکه ـ تمثیل اداتیدر : صانکه بیدم .

صکره ـ اوّلك مقابلی ظرف زماندر : اوّل اوقو صکره یازارسڭ .

طولایی ـ تعلیـل وسبب اداتیـدر : وقـوع اولمش بر جریمـه‌دن طولایی توقیف اولنمش .

طبق ـ تشبیه اداتیدر : طبقسینی یاپامادم .

طب ـ تأکید اداتیدر : برقاپچق طبطغز طولدردم .

غایت ـ مبالغه اداتیدر : بوکتاب غایت گوزلدر .

فقط ـ حصر واستدراك اداتیـدر : شاگردان درسی کنـد کندینه حاضرلمدن اولماز، فقط اولاً معلم حضورنده آکلامش اولمسی شرطدر .

قدر ـ انتهاء اداتیدر : ایندی مشرق دیگزینه قدر تیمر یول یاصالدی.

قای ـ استفهام اداتیـدر : قایده ـ قایدن ـ قایه ـ قایچان ـ قایسی ـ قایتشی ـ قایبر .

کاش ـ آرزو اداتیـدر اکثر «که» ایلن مستعمل اولور: کاش که دنیایه کلمیه ایدم .

کبی ـ تشبیه اداتیدر : وعده بورچ کبیدر.

کوره ـ نسبت و مطابقت اداتیدر : هر کم دخلینه کوره خرج ایتملی. چیلاگینه کوره قاپقاچی ـ توشگیگه کوره آیاغڭی صوز.

گی ـ تعریف وتوصیف اداتیدر : اوده‌گی فکر بازارغه یارامی .

گنه وغنه ـ حصر اداتیدر : بوبالامکتبکه بوکونگنه‌کلدی. یالغزغنه‌کلدی.

گه وغه ـ مفعول الیه وعلیه اداتیدر : بو کون مکتبکه باررسز ، بازارغه بارمازسز.

مقابلة ایچون هم اولـور: برتیینگه برآلما. تعلیل ایچون هم اولور : مدرسه‌گه اوقورغه باردم .

که ـ بیان وتعلیل اداتیدر : دنیا فانی دگل‌می‌که آخرت دوشنلمسون .

لْ ـ نْ ـ مجهول اداتیدر : یازدی . بلدی . یازلدی . بلندی .

لَرْ ـ جمع اداتیدر : ایر ، ایرلر .

لك ـ ولق ـ نسبت اداتیدر : اسم‌نی صفت ایدر : طزلق یبر. کونلك درس کبی . صفت‌نی اسم ایدر : قزللق . یشللك کبی . مصدرنی تأکید ایدر : یازمقلق بلمکلك کبی .

لکن ـ استدراك اداتیدر : علم ایله بیك کوب شغل‌لندم، لکن همان علم آرزوسندن چغه آلمادم .

لی ولو ـ نسبت اداتیدر :ماللی آدم حرمتلو اولور.

آلای ـ تشبیه اداتیدر ، اسم اشاره‌لرگه لاحق اولور: آلای . بولای ـ تگیلای :

آلای ایتارگه کیرك بولای ایترگه کیرك * باردر حقنڭ وعده‌سی صبر ایترگه کیرك .

می ـ استفهام اداتیدر : حسن افندی اوده‌می ؟ نفی ایچون هم اولور : یازه ـ یازمی کبی.

ماومه ـ نفی اداتیدر : اویناما ـ کلمه.

مثلا ـ تمثیل وتشبیه اداتیدر : بر آدم کلسه، مثلاسز کلسه‌گز.

مگر ـ استثناء اداتیدر : بواش جیگل دگل مگر سز همّت ایتسه‌گز.

نه ـ نفی اداتیدر : بوچوجق بوکون نه اوقییور ونه ده یازییور.

نق ـ حقیقت اداتیدر : حسن افندی نَقْ ساعت اون ایکی‌ده کلدی .

نیچك ـ ونصل ـ کیفیتدن استفهام اداتیدر : برادر حالڭ نیچك ؟ کیفگز نصل افندم ؟

نیتاك ـ هم نیچك کبیدر .

نیچه ـ عدد دن استفهام ایچون‌در : نیچه یل عمر کیچردگز افندم .

تکثیر ایچون هم اولور: نیچه ارباب ثروة کسالتله دوچار فقر وضرورة اولمشلردر.

نیندی - نوعدن استفهام ایچوندر: نیندی کتابلرْ آلدکز؟ نیندی آدملر ایله اوتوردکز.

و - عطف اداتیدر: حسین وحسن برادرلردر.

وای - تعجب وتأثر اداتیدر: وای جاهلك حالینه.

ها - تنبیه اداتیدر: ها! بردها یاپما. ها! بن اویله اشی استمم. صاقین کیتمه ها!.

هایدی (ایدە) - امر وتشویق اداتیدر: هایدی کیدەلم. درس ساعتی کلدی، هایدی صنفه.

های های - تصدیق اداتیدر: بکا امنیتکز وارمی؟ های های.

هر - تعمیم اداتیدر: جناب حق هر بندەسینی تحصیل وتربیەکه استعدادلی یاراتمشدر.

هب - دخی تعمیم اداتیدر: بوسوزلر هب احکام دینیەیه مستنددر.

هیچ - نفی ونهی‌که مخصوص تأکید اداتیدر: هیچ عالم ایله جاهل مساوی اولماز.

هله - تحذیر اداتیدر: هله چالشمسون باق ابویننن التفات کوره بیلورمی.

همان - دائما معنی‌سنده ظرف اولور: همان سویلر.

صانکه معنی‌سنده ادات تشبیه هم اولور: همان (اَمَنْ) قالمادی ظن ایدەرمکه بتدی.

هانکی - تعییندن استفهام اداتیدر: قنغی-ویاخانغی‌دن محرّفدر: بوایکی‌دن هانکیسی طایانقلیدر.

هانی: تعریف اداتیدر: هانی دون بورایه کلن آدم یوقمی اوبر مشهور ودرایتلی کمسەدر.

یا - تعجب اداتیدر: شیمدی حسن افندی بورادەمی یا!!!

یاخود - تردید اداتیدر، تخفیفله یاهم استعمال اولنور: انسان یا ایپلك ایتملی یاخود فنالق ایتمه‌مکه چالشملیدر.

ینه - عطف وتوبیخ اداتیدر: ایپلك الـكدن كلمزسه كتولك ایتمه ینه مقبول اولور.

والحمد لله على التمام

٥ نجی جمادی الاولی سنه ١٣٢١ هجریه.

فهرس

	بیت
حركات	٣
كلمه	٤
فعل	٤
اسم	٥
ضمیرلر	٦
مفرد وجمع	٧
احوال اسم	٧
اضافت	٩
مركب	١٠
ضمیر اضافیلر	١٠
صفت	١٦
اسم عدد	١٨
اسم اشارة	٢٠
ضمیر	٢٣
مصدر	٢٦
مثبت ومنفی	٢٦
فاعل	٢٨
مفعول بـه	٢٨
مفعول فیه	٢٩
مفعول منه	٣٠
مفعول الیه	٣٠
مفعول له	٣١
مفعول معه	٣١
اسناد	٣٢
معلوم ومجهول	٣٣
متعدی ولازم	٣٤
مشتقلر	٣٥
امر ... نك تصریفی	٣٦
ماضی شهودی „ „	٣٦
ماضی نقلی „ „	٣٧
حال „ „	٣٨
مضارع „ „	٣٩
مستقبل „ „	٣٩
فعل وجوبی „ „	٤٠
فعل شرطی „ „	٤١
اسم الفاعل „ „	٤١
اسم المفعول „ „	٤٢
مبالغه صیغه‌سی „ „	٤٢
اسم زمان „ „	٤٣
اسم مكان „ „	٤٤
اسم آلت „ „	٤٤
اسم تفضیل „ „	٤٥
افعال ناقصه	٤٥
ادات - حرف	٤٨